

Novi koncepti gorniških oblečil

Slovo od stare dobre čebule?

✍ Boštjan Virč 📖 Marko Jurič

Flanelaste srajce in bombažne majice še niso prav dobro izginile iz gorniških knjig in nahrbtnikov, že nas industrija športne opreme »razveseljuje« z domisleki, ki naj bi gornikom bivanje v gorah naredili udobnejše, varnejše in lažje.

T. i. *čebulni princip* oblačenja, ki je še vedno standard in ga verjetno vsi dobro poznate, počasi nadomeščajo novi, alternativni koncepti. Preden nadaljujem z razlago, bi se želel opravičiti bralcem, ker bom uporabljal angleške izraze. Teh namreč tudi drugi alpski narodi ne prevajajo in jih bom za lažje razumevanje obdržal.

Naj najprej za orientacijo ponovim že znano. Pri *čebulnem principu* po potrebi odvzimate in dodajate posamezna oblečila, celoto pa tvorijo tri plasti:

1. plast: **športno perilo** (*transfer layer*), ki odvaja znoj od telesa in ohranja suh občutek na koži,

2. plast: **termovelur** (*thermal layer*), ki nas ščiti (izolira) pred mrazom,
3. plast: **vodoodporna vetrovka** (*protection layer*, tudi *hard shell*), ki nas ščiti pred vetrom in padavinami, ponavadi iz membranskega materiala (goretaksa ipd.).

Ta princip oblačenja je pomenil velik napredek v razvoju in uporabi gorniških oblečil, vseeno pa je sčasoma pokazal kar nekaj pomanjkljivosti:

- Klasični termovelurji izjemno hitro prepihajo in (pre)pogosto se moramo pred vetrom zaščititi z vetrovko.
- Vetrovke so za večino situacij pretirana zaščita, premalo dihajo, so težke, neelastične in okorne.
- Ves čas moramo uravnati mikroklimo z odvzemanjem in dodajanjem plasti.
- Večje število plasti zmanjšuje dihanje sistema.

Na severozahodnem grebenu Planjave

- Koncept ne upošteva spreminjanja intenzivnosti telesne aktivnosti med turo (hoja, plezanje, varovanje pri plezanju, počitek, bivakiranje ...).
- Celoten sistem je zelo težek (termovelur in vetrovka skupaj ponavadi med 1000 in 1500 grami).
- Koncept nas relativno dobro ščiti pred vetrom, kljub agresivnim marketinškim obljubam pa nas ne ohranja suhih med fizično aktivnostjo in med daljšimi padavinami.

Proizvajalci so ugotovili, da večinoma (po nekaterih raziskavah več kot 80 % časa) ne potrebujemo celovite zaščite, ki jo nudijo vetrovke, ampak zgolj osnovno zaščito proti vetru. Tako so se že pred leti na trgu pojavili **termovelurji z membrano** (najbolj znana je membrana windstopper), ki so ščitili pred nezaželenimi vplivi vetra. Postali so zelo popularni, še vedno pa so ostajali v osnovnem konceptu, ki je v primeru dežja ali snega pred-

videval uporabo vetrovke. Ob istočasni uporabi *windstopperja* in vetrovke pa se dihanje te kombinacije zelo zmanjša. Na sebi imate celo bogastvo, udobje klime pa je slabše kot v kaki najbolj ceneni vetrovki iz najlona. Prav tako so kljub uporabi *windstopperjev* ostale tudi druge, prej omenjene pomanjkljivosti klasičnega *čebulnega koncepta*.

Mlada čebula boljša od stare?

Proizvajalci, alpinisti in ostali gorniki so še naprej iskali ustrezno rešitev. Iskali so oblačilo, ki bi bilo lahko, elastično, dihajoče in bi nudilo optimalno razmerje med udobjem in zaščito za večino situacij. Izkazalo se je, da mnogi alpinisti v steno jemljejo samo svoje windstopperje, vse ostalo pa puščajo doma ali v nahrbtnikih pod steno. Sicer tvegajo, da jih bo opral dež, se pa ne obremenjujejo z dodatno težo. Mimgrede, o tem je že pred leti prav preroško pisal Milenko Arnejšek v knjigi *Moje gore*. Idejo so pograbili tudi proizvajalci in pojavila se je

famozna beseda *softshell*, za katero še danes ni enotne definicije. Na osnovi tega se je klasični čebulni koncept transformiral v novega:

1. plast: športno perilo (*transfer layer*),
2. plast: termovelur z (delno) zaščito proti vetru in padavinami ter z osnovno izolativnostjo, t. i. *softshell (action layer)*.
Ti osnovni plasti lahko po potrebi (ni pa nujno) nadgradimo še z dvema:
3. plast (novi *protection layer*): **lahka vetrovka**, s katero se dodatno zaščitimo v res hudih padavinah, ponavadi iz lahkega membranskega materiala (goretex paclite, conduit silk...)
4. plast (novi *thermal layer*): **alternativa klasičnim termovelurjem**, oblačila z zelo visoko izolativnostjo, ki jih lahko oblečemo čez vsa ostala oblačila, razne lahke puhovke ali bunde s sintetičnim polnilom (polarguard, primaloft ...). Uveljavlja se tudi izraz *belay jacket* (»jakna za varovališča«).

Koncept je zgolj osnovno vodilo, obstajajo tudi oblačila, ki združujejo več plasti v enem. Primer so oblačila iz materiala *windstopper next to skin*, ki jih oblečemo direktno na kožo, nudijo pa vse tri funkcije – prenos, izolativnost in zaščito pred vetrom (npr. serija Mountain Hardwear Transition). Prednost je boljše dihanje, slabost pa nefleksibilnost takšnih oblačil, saj če nam je prevročje, nam preostane le, da se slečemo do golega ...

Pa natančneje pogledjmo vsako od teh plasti.

Transfer layer (športno perilo)

Na tem področju ni nič presenetljivo novega. Še vedno kraljujejo sintetični materiali, proizvajalci pa na vse načine dokazujejo, da je prav njihov izdelek najprijetnejši za kožo in najbolj prenaša znoj na zunanjo stran. Še vedno je problem neprijetni vonj, ki ga po aktivni uporabi oddaja takšno perilo. Obstaja sicer kar nekaj rešitev (antibakterijski premazi, srebrne nitke ipd.), ampak težave v celoti ni uspelo rešiti še nikomur. Poleg tega klasičnega perila se uveljavljata še alternativni. Prva je uporaba debelejšega perila, ki je nekakšna kombinacija perila in termovelurja. Najbolj znan je material powerstretch, ki ga uporablja večina svetovnih proizvajalcev. Še posebej dobro se obnese kot

dolge spodnje hlače v kombinaciji z vetrnimi hlačami, majice z dolgimi rokavi pa so v milejših pogojih samozadostne tudi brez vetrovke ali velurja. Druga alternativa je uporaba perila iz merino volne (serija perila proizvajalca Ortovox), ki kljub splošnemu prepričanju o neustreznosti volne v različnih medijih dobiva zelo visoke ocene. Največji prednosti perila iz merino volne sta širok temperaturni razpon uporabe in odpornost na razvoj neprijetnega vonja. Pri Ortovoxu celo pravijo, da tovrstnega perila skorajda ni treba prati ... Hm ... Občutek na koži je za razliko od klasičnih volnenih izdelkov zelo prijeten, tako da »pikanja« volne ni več.

Action layer (softshell)

Oblučila *softshell* so področje, kjer je v zadnjem času industrija ponudila največ novih izdelkov. Po drugi strani še danes ni enotne definicije, kaj *softshell* sploh pomeni. Tako se pod tem imenom na trgu prodajajo sila različne stvari. Od termovelurjev z gostejšim tkanjem, ki nudijo le minimalno zaščito proti vetru, vse tja do pravih nepremočljivih vetrovk (t. i. hibridnih oblačil), ki se od klasičnih (*hard shell*) vetrovk razlikujejo le po elastičnih vložkih na kritičnih mestih. Z njimi seveda ni nič narobe in ponavadi gre za najkakovostnejša oblačila (Mountain Hardwear Manticore, Marmot Transmission Hybrid Pro, Millet Advance, Berghaus Thaw ...), le da z osnovnim konceptom *softshell*a nimajo prav veliko zveze.

V svojem bistvu naj bi bil *softshell* oblačilo, ki bi nam zagotavljalo udobje in potrebno zaščito za večino časa, ko smo v gibanju. Z nekoliko manjšo zaščito, ki je dejansko običajno ne rabimo, bi omogočalo bistveno večje dihanje, elastičnost in manjšo težo. S tem pa se seveda poveča udobje pri uporabi. Čeprav večina oblačil *softshell* uporablja membranske tkanine (npr. windstopper), pa te za res aktivno uporabo ponavadi premalo dihajo. Če ni res polarno mrzlo in vetrovno, se najbolje obnesejo oblačila iz nemembranskih tkanin, ki na račun gostejšega tkanja še vedno nudijo zadovoljivo zaščito. Glede na to, da so noge prilagodljivejše in manj občutljive kot zgornji del telesa, je pravi koncept *softshell*a že pred leti zaživel z zelo razširjenimi hlačami schoeller različnih proizvajalcev. In to je bistvo – da o

njih ne razmišljate, za večino situacij od jeseni do pomladi so ustrezna izbira brez pogostih preoblačenj, dodajanj ali odvzemanj.

Pri jaknah in puloverjih imamo na voljo precej večjo izbiro, ki zamegli osnovno idejo. Ključna odločitev je, ali izberemo membransko ali nemembransko oblačilo. Najbolj znane nemembranske tkanine so družine tkanin schoeller, powershield in windpro, medtem ko sta najbolj znani membranski tkanini windstopper in windbloc. Vmesna varianta je windbloc ATC, v katero so namenoma narejene luknjice. Tako sicer prepušča minimum vetra, vendar bistveno izboljša dihanje in s tem udobje pri uporabi. Omeniti velja še softshell izvedbe materialov goreteks in conduit, a kot sem že rekel – gre načeloma za odlična oblačila, njihov problem je le v tem, da s konceptom *softshella* nimajo prav veliko zveze. Obstajajo še razne druge manj znane tkanine, ki velikokrat niso nič slabše od bolj znanih, a tudi dražjih.

Membranske tkanine so teoretično povsem odporne na veter, dihajo pa bistveno slabše od nemembranskih, posebej se to pokaže, če jih nosimo v kombinaciji z vetrovko. Večina oblačil z membransko tkanino preslabo diha za aktivno uporabo pri temperaturah nad 5 do 10 stopinj celzija, svoje odlike pa pokažejo v vetrovnih, suhih in hladnih razmerah. Ampak tukaj spet trčimo ob vprašanje potrebnosti te zaščite, posebej ob upoštevanju, da takšne razmere niso pogoste in da v nahrbtniku običajno nosimo še vsaj lahko vetrovko. Posebej za tiste, ki se hitro znojijo, so nemembranska oblačila verjetno boljše izbira, enovitega odgovora pa seveda ni. Moram pa opozoriti, da je v smislu aktivne uporabe večina *softshellov* primerna zgolj za hladnejše mesece. Seveda ni nič narobe, če jih v toplejših mesecih uporabljamo v funkciji termooblačila (*thermal layer*) v situacijah, ko nismo aktivni. Dobra rešitev za poletne mesece so brezrokavniki iz tankih materialov (windstopper next to skin), ki nam pred vetrom ščitijo sredico telesa, ob tem pa se ne počutimo, kot da bi bili v savni. Veliko se govori tudi o vodoodbojnosti *softshellov*. Pri tem opažam, da veliko ljudi enači nepremočljiv (*waterproof*) z vodoodbojen (*water resistant*). Vodoodbojnost v praksi pomeni, da dežne kapljice zaradi površinske obdelave tka-

nine drsijo po njej in se ta namoči počasneje kot navadne tkanine. Za rahlo sneženje ali rosenje je to načeloma dovolj, kaka dolgo trajna ali intenzivna moča pa nam bo precej hitro prišla do živega. V takšnih pogojih žal odpovejo tudi oblačila, ki so deklarirana kot nepremočljiva. A o tej temi nekaj kasneje. Nekje vmes je beseda vodoodporno, ki jo razume vsak po svoje. Nekateri kot vodoodbojnost, drugi spet kot nepremočljivost.

V naših trgovinah je ponudba *softshella* zelo velika in modelov je preveč, da bi jih naštevali. Od znanih blagovnih znamk manjka le par imen (Marmot, Arc'Teryx, Montura, Mountain Equipment, precej skromna je tudi ponudba The North Face). Zastopane so prav vse variante *softshellov*, o katerih smo govorili, cene pa so seveda zelo različne. Toda velja dobro razmisliti, kaj pravzaprav potrebujete in želite.

Prihodnjič pa še več podrobnosti o modernih zgornjih slojih »čebule«. ●

Vsak na svoji gori

Sedim na klopici pred samotno kočo,
z nikomer ne želim si govoriti,
v tišini skušam misli umiriti;
naj mir zaceli v duši rano žgočo.

Sediš na klopici in molče uživaš,
kjer ni vsiljivcev, naglice in hrupa,
kjer tvoje se srce odpreti upa
lepoti, sreči. Tam resnično bivaš.

Oba sva tam, a vsak na drugi gori.
Pod nama ista zeleni dolina,
nad nama pne se mavrica, modrina,

pojo dišeč napev obema bori.
V oblake, moje sle, pogled upiraš,
a mojih nežnih pisem ne odpiraš.

Metka